

Stjepan Bačić

VITEŠKO UDRUŽENJE "KUMPANJIIJA" - BLATO

OD NARODNE VOJSKE DO PUČKOGA FOLKLORA

Viteško udruženje "Kumpanjija" iz Blata statutarno je utemeljena 1927. godine s ciljem očuvanja i njege viteškoga *ples od bôja* te bogate cjelokupne narodne baštine Blata na otoku Korčuli. U početku formiranja tog udruženja nije postojala organizacija za viteški *ples od bôja* sve do dolaska dr. Franke Cetinića Tale (1903-1987.g.), uglednog blatskog odvjetnika, utemeljitelja i prvog predsjednika, tj. tadašnjeg tajnika, V.U. "Kumpanjija". Riječ je, dakle, o zaljubljeniku u pučki folklor i narodne igre, kome je u prvom redu bilo stalo do očuvanja blatske narodne tradicije, kako ona ne bi ostala zaboravljena. Dr. Cetinić najprije je započeo svoj rad u Hrvatskom Sokolu. Od osnivačke skupštine "Kumpanjije" 1927. godine, udruženje radi po statutarnim odredbama te pod njegovim predsjedanjem.

Prema članku 1. Pravilnika V.U. "Kumpanjija" udruženje je: "prvo (je) i jedino udruženje koje je preuzelo tradiciju stare blatske narodne vojske sačuvanu u starodrevnoj pučkoj igri KUMPANJIIJI, pa je spremna na tim tradicijama, rekonstruiranu prošlost što dulje u običajima sačuvati."¹

S povijesnog aspekta "Kumpanjija" je jedna od najstarijih vojničkih postrojba u Hrvata. Korčulanski statut iz 1214. godine je najstariji dokument koji svjedoči o postojanju organizirane vojske na otoku Korčuli pod tim imenom. "Potrebno je istaći kako postoji još jedna starija kronika iz IX. stoljeća, za koju se pretpostavlja kako ju je napisao Ristle, kroničar kneza

Mislava, koji spominje vojsku na otoku, no ne pod nazivom *Kumpanjija*."²

Dakle, naziv "Kumpanjija" nije autohtoni naziv, pa se može reći da bi joj više odgovarao naziv Družba. No, kako se naziv udomaćio u lokalnom dijalektu, kao takav je i zadržan. Riječ je dakle o vojsci koja je stoljećima branila otok Korčulu od raznih napadača (Mlečana, Genovežana, raznih gusara) koji su htjeli pokoriti otok.

"Tu je zadaću Kumpanjija časno vršila sve do ulaska otoka u sastav Austro-Ugarske monarhije, kada započinje redovito novačenje ljudi u stajaću vojsku."³

Slika 1. V. U. Kumpanjija

Slika 2. Rekonstrukcija bitke na Giči

1. Kumpanjija: 75 godina statutarnog utemeljenja - <http://blato.hr/kumpanjija/pravilnik.htm>
2. Kumpanjija: 75 godina statutarnog utemeljenja - <http://blato.hr/kumpanjija/okumpanjiji.html>
3. Kumpanjija: 75 godina statutarnog utemeljenja - <http://blato.hr/kumpanjija/index.htm>

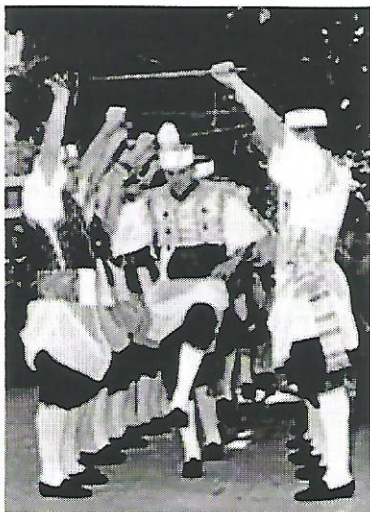
Njihove bitke za otok Korčulu zabilježene su u kronikama, a posebno se ističu one iz 1571. godine i to prije bitke kod Lepanta, kada su Korčulani istjerali osmansku eskadru koja je opsjedala grad, a kojom je zapovijedao alžirski potkralj Uluz-Alija. Jednako tako "Kumpanjija" je branila Blato i blatske posjede od raznih tuđinaca, koji su lokalno stanovništvo odvlačili u roblje te im oduzimali imovinu. "Tu posebno treba istaknuti bitku kod Giče koja se dogodila 10. kolovoza 1571."⁴ Te noći osmanski gusari iskrcali su se u uvali Grščica s namjerom da pljačkaju, ubiju, zapale i zarobe. Budući da je već spomenuto kako je vojska otišla u obranu grada Korčule, Blato je ostalo slabo branjeno. Budući da je to bilo vrijeme kada je dosta ljudi bilo vješto rukovanju sabljom i mačem, mnogi Blačani krenuli su u obranu svojih ognjišta, pa se svake godine na tom mjestu njima u čast polaže vijenac i zapali svijeća. S povijesnog aspekta potrebno je istaknuti da je tada otok Korčula bio pod mletačkom vlašću. Kad su Osmanlije najavili rat Mlečanima, to je ugrozilo sve mletačke posjede u Dalmaciji.

Ukoliko se pogleda Blato, može se vidjeti kako tamo nema kula ni sličnih fortifikacijskih objekata. Može se zaključiti kako su se upravo na uzvisinama nalazila mjesta sa stražarnicama s kojih su se pratili neprijateljski brodovi i čiji dolazak se najavljivao udaranjem u bubanj. To se očувало do današnjih dana, s razlikom u tome da danas udaranje u bubanj najavljuje mjestu dan blatske zaštitnice sv. Vincence 28. travnja.

"Posljednji istup *Kumpanjije*, kao vojničke postrojbe dogodio se 1813. godine kada ju je poveo njen zapovjednik Juraj Cetineo (Cetinića) Longo u pomoć, od strane Engleza, opsjednutim građanima Korčule. Kad su došli do Žrnova saznali su da se grad predao Englezima, pa su se vratili u Blato."⁵

"Kumpanjija kasnije prelazi u muški mačevalački ples" za koji je dr. Ivan Ivančan u svojoj knjizi o "Kumpanjiji" istaknuo da je ona uključivala stare obredne elemente srednjoeuropskih lančanih plesova, te elemente povezanih s utjecajima dinarske zone.⁶ Autor je istaknuo da su Hrvati dolaskom na otok nametnuli svoje oblike starom plesu s mačevima koji se tu nalazio od davnina. "Svaki je narod ili etnička skupina, živeći na otoku, ostavio tragove u plesu-igri. Izumrli Pelazgi ostavili su buzdovan i bubanj, Iliri držak za barjak, stari Grci nošnju i mišnjicu (mijeh), Rimljani vojnu formaciju, a Hrvati mač (schiavonu)."⁷

Viteška igra kakva se danas izvodi ima 23 figure i sva-ka od njih ima svoje značenje. Ples ili igra izvodi se bez riječi, a *kumpanjoli* slijede *kapitana* (zapovjednika čete), koji pokretima izdaje zapovijedi. Vojsku, tj. *Kumpanjiju*, čine *kapitan* s časnicima *alfrom* ili *barjaktarom*, *srzentinom* i *kapularom*; vojnici i pratnja koju čine *bubnjar*, *mišnjičar* i *srdar*. Osnovno naoružanje *Kumpanjije* su mač, topuz i sulica, koji su do danas ostali u njezinu sastavu.

Slika 3. Glavni nastup

4. http://www.blato.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=5073&Itemid=1

5. Kumpanjija: 75 godina statutarnog utemeljenja - <http://blato.hr/kumpanjija/index.htm>

6. Isto.

7. Isto.

O značenju kapitana najbolje govori članak 18. Pravilnika V.U. "Kumpanjija" u kojem stoji da za vojvodu može biti izabran samo kapitan udruženja.⁸ Dakle, onaj tko je izabran za kapitana, tu čast ima doživotno. Kapitan koji je izabran za *vojvodu*, a koji je na toj funkciji ujedno i učitelj, ima tu titulu dok mu ne završi mandat, a zatim on opet postaje kapitan. Potrebno je istaknuti da u udruženju svatko ima svoj dio obaveza, ali nitko nema apsolutnu vlast. Običaj je da na dan prije glavnog javnog nastupa vojvoda odlazi kod najstarijega kapitana kako bi ga pitao da li je spreman voditi "viteški ples od bôja". To zapravo predstavlja jedan vid poštovanja onih koji su gradili igru i čuvali tradiciju.

O tome najbolje govori članak 39. Pravilnika, koji glasi: "Kako bi se pobudilo natjecanje među kapitanima za što bolje izvođenje Kumpanjije, te da bi se starije kapitane zadržalo što dulje među vojskom, vojvoda će svake godine ponuditi izvođenje najstarijim kapitanima jubilarcima."⁹ Kapitan jubilarac je tim činom iznimno počašćen, ali ipak prepušta igru mlađem kapitanu.

Slika 4. Viteški ples

Danas je glavna zadaća kumpanjola sudjelovanje na glavnom javnom godišnjem nastupu, o čemu najbolje govori članak 6. Pravilnika: "Sudjelovanje na redovnom godišnjem javnom nastupu (RGJN) glavna je članska dužnost, pa se zato kumpanjolu svaki takav nastup boduje."¹⁰ Bodovi se evidentiraju u *knjigu viteških redova* te kumpanjol koji ima više bodova, više puta i sudjeluje u igri. Za sakupljenih 51 bod kumpanjol dobiva najveću nagradu, a to je tzv. *zlatna plaketa*. Taj glavni javni nastup održava se svake godine 28. travnja na dan blatske zaštitnice sv. Vincence, koji je ujedno i dan općine Blato.

"Kumpanjija" se uvelike igrala ili plesala u 19. stoljeću. Upravo tada znalo se dogoditi da se u tzv. *poklade* (vrijeme od blagdana Sveta tri kralja do početka korizme) u mjestu okupe i igraju dvije "Kumpanjije". One su se obično okupljale oko imućnijeg čovjeka koji je mogao osigurati opremu (bubanj i sl.), a i sam je sudjelovao u viteškoj igri. Njihova uloga bila je u tome da osvoje dio *plokate* (mjesto na kojem se Kumpanjija igra). Plokata se sastojala od dva dijela, jednog gornjeg i donjeg. Pobjednička ekipa imala je čast igrati na glavnoj ili gornjoj plokati. Upravo iz toga razvio se *komatimenat*, pojam koji dolazi iz venecijanskoga govornoga područja, a u prijevodu znači "žestoka borba". Dakle, kao što je rečeno, u *kombatu* bi se sukobile dvije Kumpanjije, s tu bi se posebno isticali okršaji dvaju barjaktara ili alfira.

Danas, a prema članku 50. Pravilnika, to je ovako: "Komatimenat (mejdan) u pravilu se izvodi svakih 10 godina, ako skupština vitezi na prijedlog izvršnog odbora ne donese drukčiju odluku."¹¹ Tradicija se dakle nije zaboravila, pa se svakih 10 godina u *kombatu* sukobljavaju po dvije *Kumpanjije* od kojih se jedna sastoji od starijih članova, a druga od mlađih. Prema pravilima igre *barjaktar starijih* treba u sučeljavanju popustiti u korist mlađih.

8. Kumpanjija: 75 godina statutarnog utemeljenja - <http://blato.hr/kumpanjija/pravilnik.htm>

9. Isto.

10. Isto.

11. Isto.

Zbog zahtjevnoga načina izvođenja igre između barjaktara te povećih dimenzija zastave, obično to mora biti snažan čovjek, jer je upravo on desna ruka kapitana, čovjeka po kojem igra održava svoj tempo. O tome najbolje govori članak 55., koji glasi: "Kumpanjoli moraju nastojati da im kretnje budu ozbiljne, igranje složno, *stavovi* junački, a moštra istodobna, vodeći računa o ravnanju. U svakom trenutku moraju gledati u kapitana i složno reagirati na njegove zapovijedi."¹²

Treba istaknuti jednu zanimljivost koja se dogodila uslijed jednog sučeljavanja mlađih i starijih kumpanjola u kombatu. Naime, u sučeljavanju s zastavama, barjaktar starijih nije htio u skladu s pravilima popustiti mlađem, kome je zbog iznemoglosti u jednom trenutku zastava ispala iz ruke, što se u stvari dogodilo prvi i jedini put otkako se igra "Kumpanjija". Budući da je viteški *ples od bôja* dosta zahtjevna i naporna igra, ponekad se dogodi da tempo igre počne opadati, a budući da je izuzetno bitno ne poremeti redosljed, što je ujedno označilo propast igre, okupljeni narod je po običaju počeo s bodrenjem starijih članova udruženja da se igru ipak uspješno privede kraju.

U organizaciji viteškog udruženja "Kumpanjija" u Blatu tradicionalno se održavaju tzv. *munde*. To su starinski blatski plesovi koji se plešu u vrijeme poklada uz zvuk harmonike, tzv. *butunare*. Sastoje se od nekoliko vrsta plesova kao što su mazurka, valcer i tango, a sve je ovisilo o odabiru grupe mladića koji žele plesati s curama. Svaki ples trajao je 3 do 4 minute. Ti tradicijski plesovi započinju nakon blagdana Sveta tri kralja i održavaju se četiri puta tjedno (utorkom, četvrtkom, subotom i nedjeljom) do početka korizme.

Na samom kraju važno je istaknuti da će se "Kumpanjija" pantiti kao vojska koja je branila Blato i otok Korčulu te se opirala nasrtaju raznih tuđinaca. Ona je zapravo simbol obrane hrvatskog otočkog puka čiji se poduhvati iz prošlosti do danas njeguju u tradiciji Blata, koju trebamo prenositi budućim naraštajima da se ne zaboravi.

IZVORI:

Slika 1. <http://blato.hr/kumpanjija/index.htm> (30. listopada 2008.)

Slika 2. http://www.blato.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=5073&Itemid=1 (30. listopada 2008.)

Slika 3. www.korcula-adriatic.com/images/kumpanjija.jpg (30. listopada 2008.)

Slika 4. www.ssblato.hr/livija/kumpanjija.htm (30. listopada 2008.)

LITERATURA:

Kumpanjija: 75 godina statutarnog utemeljenja - <http://blato.hr/kumpanjija/pravilnik.htm> (25. listopada 2008.)

Kumpanjija: 75 godina statutarnog utemeljenja - <http://blato.hr/kumpanjija/okumpanjii.html> (25. listopada 2008.)

Kumpanjija: 75 godina statutarnog utemeljenja - <http://blato.hr/kumpanjija/index.htm> (25. listopada 2008.)

Rekonstrukcija povijesne bitke na Giči - http://www.blato.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=5073&Itemid=1 (25. listopada 2008.)

12. Isto.